

Pri reševanju krize smo poslušali tuje akterje in implementirali, kar so nam svetovali

Ajda Pistotnik in Lidija Živčič: Kako na civilno družbo gledajo mednarodne finančne inštitucije?

Intervju: Ajda Pistotnik

"Slovenska integracija v EU je v bistvu pomenila krizo," pravi Ajda Pistotnik, ki je na zasedanju Svetovne banke in mednarodnega denarnega sklada v Limi predstavila študijo o vplivu mednarodnih inštitucij na slovensko politiko.

V glavnem mestu Peruja Limi je drugi teden iztekajočega se meseca potekalo letno zasedanje Svetovne banke in Mednarodnega denarnega sklada (IMF), ki se ga tradicionalno udeležujejo vodilni svetovni finančniki, kot tudi finančni ministri in guvernerji državnih centralnih bank iz 188 držav. Tokratno srečanje je bilo predvsem posvečeno ugotovitvam IMF-ja, da se je globalno gospodarstvo upehalo in da je potrebno najti vzrode za pospešitev gospodarske rasti.

Poleg uradne slovenske delegacije, na čelu katere sta bila minister za finance Dušan Mramor in guverner Banke Slovenije Boštjan Jazbec, je Slovenijo v Limi zastopala raziskovalka Ajda Pistotnik, kjer je v delu zasedanja, ki je namenjen civilni družbi, predstavila študijo o vplivu priporočil mednarodnih finančnih inštitucij na slovenske politične odločitve. Študijo je pripravila skupaj z ekonomistko Lidijo Živčič, v Limi pa sta podobni študiji predstavili tudi Madžarska in Srbija.

"Madžarska in Srbija sta sicer v drugačnem položaju, saj so mednarodne finančne inštitucije tam prisotne že vrsto let. V Sloveniji jih ni, zato sva imeli težavo, saj na finančnem ministrstvu in v Banki Slovenije nihče ni želel govoriti z nama. Za zahtevo informacij javnega značaja preko informacijske pooblaščenke pa nisva imeli časa, saj sva morali študijo končati v nekaj mesecih. V študijo so bili tako vključeni le javno dostopni podatki," pravi Ajda Pistotnik.

Kako sta bili sploh izbrani za izdelavo študije, ki sta jo predstavili na zasedanju v Limi?

Evropska nevladna organizacija Eurodad, (Evropska mreža o dolgu in razvoju) je naročila najino študijo, ki se je očitno izkazala za dovolj dobro in zanimivo za predstavitve na zasedanju mednarodnega denarnega sklada in svetovne banke. Pri predstavitvi najine študije je bil prisoten namestnik izvršnega direktorja za Evropo pri IMF-ju. Njegova logika je bila, da je nemogoče govoriti o krivdi IMF-ja, da se stvari slabo izvajajo ali so slabo sprejete v nacionalnih zakonodajah, temveč gre le za svetovanje, s čimer si na nek način operejo roke, saj je poudaril, da je celotna izvedba, torej implementacija na vladah. Dogajanje v Sloveniji, na Madžarskem in v Srbiji je pokomentiral, da gre pač za regijo za katero je značilna postkomunistična zgodba, vendar gre za razlike v razvoju. IMF je bil na Madžarskem prisoten v devetdesetih letih, v Srbiji pa je pri nekaterih projektih prisotna svetovna banka. V Sloveniji pa nimajo neposrednega vpliva preko posojil, z izjemo podedovanega jugoslovanskega dolga.

Kaj so bili ključne ugotovitve v vaši študiji?

Popisali sva vse varčevalne ukrepe in pogoje za njihovo sprejetje, gospodarske in druge reforme, spremembe pravnih podlag ... Leta 2012 je denimo ustavno sodišče presodilo, da bi bila referendumna oz. bi nastale protiustavne posledice, s tezo, da imajo vrednote razvoja ekonomskega sistema prednost pred referendumsko pravico, zaradi teže ekonomske krize. Osrednja zadeva je zakon o uravnoveženju javnih financ (ZUJF), ki je omogočil varčevalne ukrepe. Potem so tu še rekonstrukcija bančnega sistema, DUTB, privatizacija preko SDH-ja in zapis fiskalnega pravila v ustavo. Zelo zanimivo je tudi, da se je med letoma 2011 do 2014 izjemno povečal obisk tujih delegacij na najvišjem nivoju (predsedniki vlad, finančni ministri ...). Skupno število visokih obiskov v Sloveniji v 2011 je bilo pet, v letu 2014 pa je naraslo na 11 obiskov.. Želela bi poudariti, da Slovenija ni bila podpisnica nobenega memoranduma, ki bi omogočal prihod t.i. trojke, kot so storile Grčija, Španija, Irska ali Portugalska, vseeno pa je sprejemala politike, kot bi bila tudi pri nas prisotna "trojka".

Nekdanja premierka Alenka Bratušek je v kriznih časih večkrat razlagala, da so ona, nekdanji finančni minister Uroš Čufer in guverner banke Slovenije Boštjan Jazbec slovenska trojka.

V času krize je imela Slovenije štiri različne vlade in vse so sprejemale skoraj enake ukrepe. Sploh ne gre več za levico ali desnico, za neke vrednote in ideje, katerim naj bi sledile, temveč za neke skoraj identične recepte. Vsaka nova vlada je sprejemala tisto, kar je želela sprejeti njena predhodnica, vendar ji to ni uspelo. Res je zanimivo, da so se varčevalni ukrepi in predlagane strukturne reforme mednarodnih inštitucij postale prioriteta vseh zadnjih štirih različnih vlad z različnimi političnimi programi, levimi in desnimi.

V vašem poročilu ste Slovenijo spremljali od vstopa v EU do letošnjega marca?

Slovenija je z vstopom v EU izgubila suverenost pri političnem odločanju. Na račun poceni kreditov se je napihnil koorporativni dolg, na drugi strani pa sta se povečala tudi deficit in javni dolg. Slovenska integracija v EU je v bistvu pomenila krizo. Študija je sicer razdeljena na tri obdobja. Prvo obdobje je domača akumulacija do 2004. Nato sledi obdobje med 2004 in 2008, za katerega velja velika gospodarska rast, ki temelji na zadolževanju. Slovenija je uvedla euro, banke pa spremenijo način funkcioniranja, saj dobijo večji dostop do mednarodnih finančnih trgov in omogočijo poceni kreditiranje, ki je tudi napihnilo finančni balon. Vse to je kasneje vodilo v krizo in v velik padec BDP-ja. Pri reševanju krize je Slovenija poslušala tuje akterje in implementirala vse, kar ji je bilo svetovano. Šlo je zgolj za preslikavo tujih politik v slovensko zakonodajo. Poveča se tudi število obiskov predstavnikov svetovnih finančnih inštitucij, kot tudi število obiskov predstavnikov najbolj vplivnih držav. Tretja stvar so osebne povezave, pri čemer gre za uvoz znanja, kot je bilo v primeru slabe banke. Primer tega so Lars Nyberg, Arne Berggren in Carl-Johan Lindgren, člani upravnega odbora DUTB-ja. Lars Nyberg je tesno povezan z ECB-jem. Bil je predsednik skupine ECB-ja za krizni menedžment in član skupine de LaRoisiere (vplivne ekspertne skupine finančnih nadzornikov v EU-ju). Arne Berggren je IMF-ov član ekipe Trojke v Španiji, njegov kolega Carl-Johan Lindgren pa je tudi delal za IMF. Tako ni presenečenje, da je IMF pozdravil ustanovitev DUTB-ja, ker naj bi to bil ključni korak za rešitev slabih terjatev. Tudi guverner banke Slovenije Boštjan Jazbec je bil kot svetovalec zaposlen na Kosovu in v Surinamu v IMF-ju. Vlada je leta 2014 za neizvršnega direktorja upravnega odbora DUTB-ja imenovala sekretarja finančnega ministrstva Mitjo Mavka, ki je sedaj zaposlen na EBRD-ju. In ne pozabimo na zgodbo med KPK in nekdanjim finančnim ministrom Urošom Čuferjem, ko je brez izvedbe kakšnega izbirnega postopka predlagal neznano, mlado članico SD-ja, Katjo Špur, ki je v njegov kabinet prišla le pet mesecev pred tem, na mesto svetovalke izvršnega direktorja v Medameriški razvojni banki v Washingtonu. Gre za t.i. fenomen "vrtljivih vrat"

Katere posledice sprejemanja odločitev, ki so jih na nek način vsilile finančne inštitucije, so najbolj vidne?

Slovenija je še vedno v procesu sprejemanja stvari in je še vedno težko dognati, kakšni so realni učinki. Menim, da še vedno nismo na točki, ko bi to lahko ugotavljali. ZUJF je bil sprejet 2012 in šele potem se je začelo vse definirati. Slovenija je zapisala zlato fiskalno pravilo, popravila pokojninsko zakonodajo in povišala starostno mejo za upokojitev. Velike stvari, kot pokojninska in zdravstvena reforma, se še niso zgodile in zdi se, da se vlade bojijo vpeljati neke drastične ukrepe.

V Limi ste predstavili študijo skupaj z Madžari in Srbi. Gre za tri precej različne države. Srbija ni članica EU-ja, Madžarska od prevzema oblasti s strani premierja Viktorja Orbana izvaja precej nacionalistično politiko in se na nek način upira priporočilom mednarodnih inštitucij in politiki EU-ja. Slovenski politiki pa radi kimajo z glavo, če so za to pohvaljeni.

V glavnem smo govorili o vplivu IMF-ja in Svetovne banke, čeprav so bile naše študije širše. Madžarska zelo težko igra neko svojo igro, saj je skoraj vse že privatizirala in se močno zadolžila. V Srbiji je Svetovna banka prisotna pri številnih investicijah. Ob tem je predstavnik IMF-ja pokomentiral, da v vseh teh državah obstaja nek nivo korupcije. Odgovorila sem mu, da je to res, vendar so ravno nekdanji uslužbenci IMF-ja in ECB-ja v slovenski slabi banki zakuhali neke vrste korupcijsko afero. Pri tem se mi zdi grozna ravno ta dvojna igra. Na eni strani država preveč troši in javni sektor ne sme zaposlovati in podaljševati pogodb. Na drugi strani pa država najema drage tuje vire, kar se je videlo v primeru DUTB-ja in njegovih neverjetno dragih zunanjih svetovalnih pogodb. V obeh primerih pa gre za trošenje javnega denarja.

Koliko nevladnih organizacij je imelo sicer priložnost predstaviti svoje delo mednarodni finančni eliti?

Predstavnikov civilne družbe je bilo 545 iz 73 držav, od tega nekoliko manj kot polovica iz Peruja. Zasedanje IMF-ja je bilo prvič po 50 letih organizirano v Južni Ameriki. Zato je imelo nek simbolični pomen, saj sta tako IMF kot Svetovna banka zelo prisotna v njihovih državah in zato močno čutijo politike "svobodnega trga", ki temeljijo na neoliberalnih idejah. Najbolj radikalne civilno družbene organizacije pa sploh niso želele bite prisotne na t.i. "policy forumu" in so organizirale alternativni forum, ki je istočasno prav tako potekal pet dni.

Sliši se sicer precej nenavadno, da bi največje globalne finančne inštitucije dale priložnost ljudstvu, da se sliši njegov glas. Ali ne gre pri tem bolj kot ne za poskus ustvarjenja boljše podobe največjih finančnih inštitucij v javnosti?

Že kmalu po prihodu smo imeli z osebjem IMF-ja, ki je zadolženo za stike s civilno družbo, krizni sestanek, ker se zadeve niso odvijale po načrtih oz. so se kmalu začele podirati. Organizacija je bila deležna številnih kritik, saj so nas postavili na stranski tir tudi v smislu konferenčnih prostorov, ki so bili precej odmaknjeni od glavnega dogajanja. Težava pa ni bila samo v tem, da so nas porinili v neko mednadstropje in nas tako oddaljili od osrednjega dogajanja, kot tudi od medijev. Tradicija veleva, da "Policy forum" pripravijo sodelujoče nevladne organizacije same. Tokrat sta se Svetovna banka in IMF prvič vmešala v program, saj nekatere afriške in latinsko ameriške organizacije niso dobile dovoljenja za sodelovanje. Vzroka ni nihče pojasnil. Letos so odobritve za udeležbo prišle zelo pozno, moja recimo en mesec pred oktobrskim srečanjem. Kar je za civilno družbo pomenilo, da se nekateri njeni predstavniki srečanja niso mogli udeležiti, saj so imeli za pridobitev vize premalo časa, kot tudi letalske karte so bile mesec dni pred dogodkom vsaj za enkrat držaje kot sicer, kar je velik strošek, za nekatere prevelik, da bi se lahko udeležili srečanja.

Ali si je sploh kdo od sodelujočih na osrednjem srečanju IMF-ja vzel čas in sodeloval pri vaših predstavitev?

S tem, ko so nas oddaljili od osrednjega dogajanja, so nam onemogočili dostop do glavnih odločevalcev. Naš program ni bil niti predstavljen na osrednji spletni strani dogodka v Limi. Zaradi tega marsikdo ni imel vpogleda v naš program in je bilo potrebno posebno obveščanje.

Ali si je vaš dogodek prišel ogledat kakšne izmed slovenskih predstavnikov, ki so bili tedaj v Limi?

Na naših predstavitev je bil sicer vedno prisoten predstavnik IMF-ja. Direktor Svetovne banke Jim Yong Kim in izvršna direktorica IMF-ja Christine Lagarde sta sicer organizirala kratko srečanje s civilno družbo, vendar je šlo bolj za "samospev", saj nista bila pripravljena sprejeti kakršnekoli kritike. Polovica tistih, ki so dobili besedo na javnem dialogu, sploh ni bila kakorkoli kritična. Organizirana sta bila še dva dogodka, z izvršnimi direktorji svetovne banke in IMF-ja, vendar sta dogodka časovno zelo omejena, sogovorniki pa zelo radi govorijo na dolgo in široko in tako na nek način kradejo čas. Civilni družbi, ki bi želela izpostaviti pereča vprašanja, pa potem zmanjka časa. Toda tudi na glavnih osrednjih dogodkih so bili bolj kot ne prisotni zgolj predstavniki medijev. Ugotovila sem, da se predstavniki držav v veliki večini ne udeležujejo glavnih seminarjev organiziranih s strani Banke in Sklada, temveč sestankujejo le za zaprtimi vrati. V slovenskih medijih so se pojavljale navedbe, da finančni minister in guverner Banke Slovenije pridno iščeta investitorje v Slovenijo, kar seveda ni bil del vrha v Limi. Kaj se v bistvu dogaja? Največji globalni finančni igralci in multinacionalke najamejo najbolj luksuzne hotele, njihove konferenčne dvorane in tam organizirajo svoja srečanja. Kdo se je s kom sestal, seveda ostaja skrivnost.

Torej je osrednji del zasedanja IMF-ja bolj kot ne medijski šou, glavni zadeve pa se dogajajo v ozadju oz. na obrobju srečanja.

Poleg tega poskrbijo, da imaš čim manj stikov z glavnimi udeleženci srečanja. Sama sem se morala precej truditi, da mi je oddelek za civilno družbo IMF-ja priskrbel sogovorca. Želela sem dobiti nekoga, ki je odgovoren za politiko IMF-ja do Slovenije. Poslali so mi istega človeka, ki je bil predstavnik IMF-ja na predstavitvi najine študije. Želela sem izvedeti, kdaj bo Slovenija izvzeta iz poročil IMF-ja in kaj se dogaja z misijami IMF-ja v Sloveniji oz. kaj v bistvu delajo in s kom se sestajajo. A tukaj se je strinjal z mano, da je dialog potreben in da ga je zato potrebno vzpostaviti tudi pri nas, ko pride misija IMF-a, da se le-ta sestane tudi z našo civilno družbo, s sindikati, političnimi strankami. Vprašala sem ga tudi glede Poročila IV, ki ga IMF pripravi, to je zbor priporočil za države v krizah, koliko časa bo ta zunanji nadzor še potreben. A konkretnega odgovora nisem dobila.

Na katerih temah je bilo sicer največ poudarka na zasedanju v Limi? Kaj je imelo najširši odziv?

IMF pravi, da razume, kako naj bi bil videti globalni gospodarski razvoj in sicer, rast, rast, rast. Poleg tega pa zanimivo tudi opolnomočenje mladih deklet z izobraževanjem, kar je poudarjala Lagardova. Veliko se je govorilo tudi o okoljskih in družbenih varovalkah in navezavah na človekove pravice. Predvsem tudi glede delovanja trojke v EU-ju, kjer se pri odločitvah ne upošteva ustave in zmanjšuje človekove pravice. Glede tega je bilo precej sprenevedanja, saj IMF pravi, da so oni le "svetovalci". Zaskrbljujoče pa je tudi razumevanje IMF-a in Banke letos sprejetih "Sustainable development goals" 2015-2030 in ukrepov vezanih na podnebne spremembe ter agende, ki jih organizaciji, npr. preko G20, želita prenesti tudi na druge politične parkete. Recimo letošnja podnebna konferenca v Parizu, kjer vidita obe organizaciji svojo vlogo predvsem pri promociji PPP-ja in "pozelenjanju" infrastrukturnih projektov.

Besedilo: Gregor Cerar